

Korte Mededelingen

Een in Nederland aangetroffen 'bananenschorpioen': *Tityus tayrona* (Scorpiones: Buthidae)

'Bananenspinners' zijn een welbekend verschijnsel en er zijn allerlei soorten die in de trossen van deze fruitsoort vanuit de plantages in de tropen getransporteerd worden naar elders (bijv. Noordijk 2018, Noordijk & Van Dorp 2018, Schmidt 1971). Maar er zijn meer achtpoters die met bananen naar Nederland worden vervoerd. In januari 2020 werd een kleine levende schorpioen gevonden tussen bananen die uit Colombia kwamen en bij een supermarkt in Almere (Flevoland) waren binnengekomen. Vanwege zorgen over mogelijke medische risico's voor de medewerkers, werd het diertje opgestuurd naar het Kennis- en Adviescentrum Dierplagen (KAD) waar het monsternummer 0031-20 kreeg. Het KAD stuurde het exemplaar door naar EIS Kenniscentrum Insecten en de eerste auteur van dit artikel heeft het dier op naam gebracht. Inmiddels is het exemplaar in de collectie van Naturalis Biodiversity Center (Leiden) opgenomen.

Met het overzichtswerk van Stockmann & Ythier (2010) kon het exemplaar in het genus *Tityus* worden geplaatst. Via een artikel van Lourenço (2006) kon het subgenus bepaald worden tot *Archaeotityus*, vanwege het sterk gevlekte kleurenpatroon. Voor de Colombiaanse soorten van dit subgenus hebben Moreno-González et al. (2019) een omvangrijke en goed geïllustreerde monografie gemaakt en hiermee werd het exemplaar gedetermineerd als *Tityus (Archaeotityus) tayrona* Lourenço, 1991 (figuur 1). Dit gebeurde

onder andere op basis van vergelijkingen met de duidelijk geïllustreerde korrelsculptuur van het carapax, sculptuur en kleuring van de metasomale segmenten en pigmentatie van de kaken. Het diagnostisch belangrijkste kenmerk is de plaatsing van de borstelharen (macrosetae) op de ventrale zijde van het vijfde metasomale segment, waarbij het tweede paar ventrosubmediane borstelharen (VSM2) een proximale positie heeft in vergelijking met de tweede ventrolaterale borstelharen (VL2). De slanke pedipalpen gaven aan dat het een vrouwtje betrof. De schorpioenen kunnen tot ruim vier cm groot worden. Het in Nederland gevonden exemplaar was 1,25 cm groot en dus nog juveniel.

Moreno-González et al. (2019) geven een overzicht van het voorkomen van *T. tayrona*. Ze is bekend van Venezuela, Colombia en Panama. Als vindplaatsen worden onder meer tropische regenwouden in natuurparken, een landbouwstation en haciënda's (boerderijen) gegeven. Veel exemplaren zijn verzameld door middel van bodemvallen, maar in het artikel wordt ook een vrouwtje afgebeeld dat in een tak van een boom of struik is geklommen. Salcedo-Rivera et al. (2018) vingen *T. tayrona* veelvuldig in een plantage in boomkronen van de palm *Attalea butyracea*. Met het voorkomen in agrarische gebieden en het feit dat ze in bomen klimmen, voldoet *T. tayrona* aan de eigenschappen van een 'bananenschorpioen'. Gezien het natuurlijke leef-

gebied lijkt er geen kans te zijn dat deze soort in Europa kan aanslaan.

Over *T. tayrona* bestaat geen literatuur die medische gevolgen van een steek voor de mens beschrijft. Borges et al. (2012) noemen de soort van weinig medisch belang. Ward et al. (2018) noemen enkele soorten uit het subgenus *Archaeo-tityus* als zijnde van medisch belang en Stockmann & Ythier (2010) noemen enkele soorten van dit subgenus giftig met mogelijk min-of-meer serieuze medische gevolgen.

Schorpioenen worden geregeld verslept met goederen, ook naar West-Europa waar in een enkel geval soms zelfs exotische soorten aanslaan (bv. Benton 2009, Cottrell 2016, Teruel & Rein 2009). Voor *T. tayrona* is geen literatuur beschikbaar over verslepingen naar gebieden buiten het areaal. Voor Nederland kennen wij geen literatuurvermeldingen van gedetermineerde schorpioenen, maar ook hier worden geïmporteerde exemplaren gevonden. Het KAD krijgt gemiddeld één tot twee individuen per jaar binnen (meestal van vakantie-gangers die in Zuid-Europa zijn geweest), het Nationaal Referentiecentrum van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit heeft in de periode 1995-2020 driemaal een schorpioen ontvangen; in 1996 en 1997 een enkel exemplaar op materiaal uit Costa Rica en in 2005 een exemplaar uit Vietnam (G. Vierbergen schriftelijke mededeling) en in de Naturalis-collectie zijn ook ongedetermineerde geïmporteerde schorpioenen opgeslagen. Misschien is het goed om ook aan deze groep van potentieel medisch relevante soorten aandacht te gaan besteden.

Literatuur

- Benton TG 2009. The ecology of the scorpion *Euscorpis flavicaudis* in England. *Journal of Zoology* 226: 351-368.
- Borges A, Miranda RJ & Pascale JM 2012. Scorpionism in Central America, with special reference to the case of Panama. *The Journal of Venomous Animals and Toxins including Tropical Diseases* 18: 130-143.
- Cottrell V 2016. Datasheet *Isometrus maculatus* (lesser brown scorpion). Beschikbaar op: www.cabi.org/isc/datasheet/78223 [geraadpleegd 22 februari 2020].
- Lourenço WR 2006. Nouvelle proposition de découpage sous-générique du genre *tityus* C. L. Koch, 1836 (Scorpiones, Buthidae). *Boletín Sociedad Entomológica Aragonesa* 39: 55-67.
- Moreno-González JA, González Obando R & Flórez Daza E 2019. Taxonomic revision of the Colombian *Tityus (Archaeotityus)*

1. Onvolwassen vrouwtje van *Tityus tayrona* met een lichaamslengte van circa 12,5 mm. Almere (Flevoland), 26.i.2020. Foto: Jinze Noordijk
1. Juvenile female of *Tityus tayrona* with a body size of circa 12,5 mm. Almere (province of Flevoland), 26.i.2020.

(Scorpiones, Buthidae) species: a morphological and morphometric approach, with a description of a new species. *Zootaxa* 4660: 1-94.

Noordijk J 2018. Ondetermineerbare jachtkrabspin tussen bananen (Araneae: Sparassidae: *Nolavia*). *Entomologische Berichten* 78: 194-195.

Noordijk J & Van Dorp K 2018. Een geïmporteerd exemplaar van de 'bananenspin' *Cupiennius salei* (Araneae: Ctenidae) aangetroffen in de Naturalis-collectie. *Nieuwsbrief Spined* 37: 25-27.

Salcedo-Rivera GA, Herazo-Vitola FY, Cruz JF & Sierra-Serrano O 2018. Fauna asociada a la palma de vino *Attalea butyracea* (Mutis ex L.f.) Wess.Boer (1988) (Arecales: Arecaceae) en un agroecosistema de Galeras, Sucre, Colombia. *Biota Colombiana* 19: 39-48.

Schmidt G 1971. Mit Bananen eingeschleppte Spinnen. *Zoologische Beiträge* 16: 387-433.

Stockmann R & Ythier E 2010. *Scorpions of the World*. N.A.P. Editions.

Teruel R & Rein JO 2009. On the findings of *Vaejovis mexicanus* C.L. Koch, 1836 and other scorpions in Norway (Scorpiones: Vaejovidae, Euscorpidae, Hemiscorpiidae). *The Scorpion Files - Occasional Papers* 2: 1-3.

Ward MJ, Ellsworth SA & Nystrom GS 2018. A global accounting of medically significant scorpions: epidemiology, major toxins, and comparative resources in harmless counterparts. *Toxicon* 151: 137-55.

Jinze Noordijk

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
jinze.noordijk@naturalis.nl

Mike Brooks

Kennis- en Adviescentrum Dierplagen,
Wageningen

Summary

A 'banana scorpion' found in the Netherlands: *Tityus taylori* (Scorpiones: Buthidae)

In January 2020, a living juvenile female of the scorpion *Tityus* (*Archaeotityus*) *taylori* was found amongst bananas in a supermarket in Almere (province of Flevoland). This species is native to Venezuela, Panama and Colombia, and the bananas originated from the last. The biotopes of *T. taylori* include agricultural areas and the species is known to climb trees, explaining its manifestation as a 'banana scorpion'.

Transatlantisch bezoek: Virginische houtbij *Xylocopa virginica* duikt op in Bunnik

Op 10 juni 2020 werd in een achtertuin te Bunnik (Utrecht) (Amersfoortcoördinaten 141-453) de eerste Virginische houtbij *Xylocopa virginica* Linnaeus, 1771 voor Nederland gezien en gefotografeerd (figuur 1). Het betrof een vrouwtje dat foeraageerde op rode spoorbloem *Centranthus ruber*, stijf ijzerhard *Verbena bonariensis* en prikneus *Lychnis coronaria*. Vervolgens vloog het dier weg in noordelijke richting.

De Virginische houtbij lijkt enigszins op de in Nederland inheemse blauwzwarte houtbij *Xylocopa violacea* (Linnaeus, 1758): beide soorten zijn zeer groot (tot circa 25 mm) en hebben een zwart lichaam met blauwe metaalglans. Bij de Virginische houtbij is de rugzijde van het borststuk echter geheel rossig behaard, met uitzondering van een ronde, kale zwarte plek op het midden. Het eerste achterlijfsegment is eveneens licht behaard. De vleugels zijn grijs berookt, iets lichter aan de basis met een donkere rand aan het uiteinde van de vleugels. In Europa komt geen andere houtbijensoort voor die hierop lijkt. In Azië zijn gelijkende soorten met een geelachtig behaard borststuk, maar die missen de kale middenvlek. In Noord-Amerika kunnen mannetjes verward worden met die van een andere soort (*X. micans* (Lepeletier, 1841), zie Grissell et al. 2017), maar de vrouwtjes daarvan missen de gele borststukbehaaring. De Virginische houtbij is opgenomen in de Veldgids bijen voor Nederland en Vlaanderen (Falk 2017).

De Virginische houtbij is inheems in het oosten van Noord-Amerika. In Europa zijn slechts twee waarnemingen bekend: één in Engeland in 1996 en één in West-Vlaanderen in 2015 (Falk 1995, 2017). Aan-

genomen wordt dat deze dieren werden meegevoerd met hout uit Noord-Amerika. De soort nestelt in hout en kan hierin zelf haar nestgangen uitknagen. Een kilometer ten zuidoosten van de vindplaats in Bunnik is een houthandelsbedrijf gevestigd dat ook hout uit Noord-Amerika importeert. Mogelijk is dit de bron van deze waarneming, maar dit blijft speculatie. Voor zo ver bekend heeft de soort zich nog nergens in Europa weten te vestigen. Andere bijensoorten die op vergelijkbare wijze in Europa zijn beland, hebben wel vaste grond onder de voeten gekregen, zoals de Aziatische mortelbij *Megachile sculpturalis* (Smith, 1853) (Le Féon et al. 2017). Vestiging van de Virginische houtbij is dus zeker denkbaar.

Literatuur

Falk S 2015. *Field guide to the bees of Great Britain and Ireland*. Bloomsbury.

Falk S 2017. *Veldgids bijen voor Nederland en Vlaanderen*. Kosmos Uitgevers.

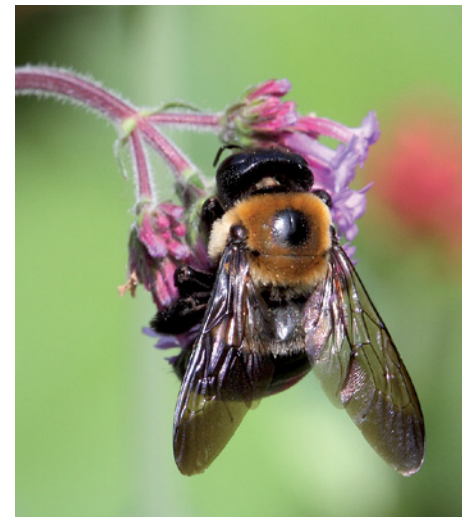
Grissell EE, Sanford MT & Fasulo TR 2017. Large carpenter bees, *Xylocopa* spp. (Insecta: Hymenoptera: Apidae: Xylocopinae). University of Florida.

Le Féon V, Aubert M, Genoud D, Andrieu-Ponel V, Westrich P & Geslin B 2017. Range expansion of the Asian native giant resin bee *Megachile sculpturalis* (Hymenoptera, Apoidea, Megachilidae) in France. *Ecology and Evolution* 8: 1534-1542.

Bram ter Keurs
Bunnik

Menno Reemer

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden
menno.reemer@naturalis.nl

1. Vrouwtje van de Virginische houtbij *Xylocopa virginica*, foeragerend op bloem van stijf ijzerhard in een achtertuin in Bunnik (Utrecht), 10.vi.2020. Foto: Bram ter Keurs
1. Female *Xylocopa virginica* foraging on *Verbena bonariensis* in a backyard in Bunnik (province of Utrecht), 10.vi.2020.

Summary

A transatlantic visit: a sighting of *Xylocopa virginica* in Bunnik

The eastern carpenter bee *Xylocopa virginica* Linnaeus, 1771 is recorded from the Netherlands for the first time. A female was photographed in a backyard in Bunnik (province of Utrecht). Identification and occurrence are briefly discussed. So far, this North American species has not established populations in Europe, but there is a possibility that it will do so in the future.